

Professor Sokal och konsten att spela brännboll

Alan D Sokals attack mot postmodernismen får nätet att surra men det etablerade Sverige kniper. Det är dags för ett seminarium. Knut Carlqvist ger bakgrunden.

Någon gång kring 1990 började fysikern Alan D Sokal samla på egendomliga citat: "Den einsteinska konstanten är ingen konstant, inget centrum. Den är föränderlighetens själva idé – den är, ytterst, spelets idé. Den är med andra ord inte en idé om någonting – som till exempel ett centrum från vilket en observatör skulle kunna överblicka spelplanen – utan spelets själva idé." Den som pratar är Jacques Derrida, en postmodern guru. Vad han ville ha sagt var att allting flyter (Heraclitos uttryckte det enklare) eller mer specifikt: Vad man ser beror på utsiktspunkten. Du ser det på ditt sätt och jag på mitt. Vem kan säga vem som har rätt?

Sokalseminariet 1

Som naturvetare är professor Sokal en annan mening. Jorden är inte platt och hud som exponeras för plutonium får strålskador. Han samlade på sig fler citat och sammanställde dem i den 35-sidiga drapan *Transgressing the Boundaries: Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity* som infördes i Social Text, en ledande postmodern tidskrift i Förenta Staterna.

Artikeln är pepprad med fnoskigheter och Halsbrytande övergångar. Så påstås likmaktighetsaxiomet i mängdläran (*the axiom of equality*) motsvara jämställdhetsbegreppet inom feministisk teori. Axiomet utsäger att två mängder är identiska om och en-

dest om de består av samma element. Vad har det med feminism att göra? Kvantfältteori sägs bekräfta Lacans psykoanalytiska funDERingar, och så vidare.

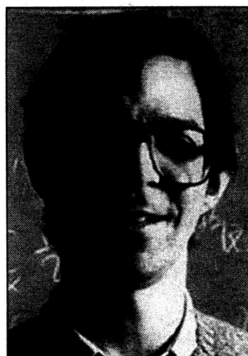
Sokal låtsas visa att "dogmerna som behärskat Västerlandet sedan upplysningen" (som existensen av en av människan oberoende yttre värld lydande under eviga naturlagar) torpederas av den moderna fysiken. Postmodernisterna har därför rätt, den fysiska "verkligheten" är blott en social och språklig konstruktion. Belastade ord omges av *scare quotes*, varningskråkor. Postmodernister tar inte gärna begrepp som "verkligheten" i sin mun. De är suspekta, de doftar av populism. Artikeln publicerades våren 1996. Strax efteråt avslöjade Sokal att den planterats som en provokation. Affären var ett faktum.

Litade på Sokal

Hur försvarade sig redaktörerna på Social Text? De hävdar att de med tvekan tog in artikeln, men då de varit under angrepp från konservativa naturvetare hade de litat på Sokal. De ansåg hans tillvägagångssätt förkastligt och förnekade inte alls, som påståtts, existensen av fakta och en objektiv verklighet. Det enda som rubbats var deras förtroende för Sokal som "självt utnämnd vänstermänniska".

Ska blott naturvetare bestämma om den naturvetenskapliga forskningens inriktning? fortsatte Social Text. Nej, den angår alla och om det råder växande enighet. "Men", slutar svaret, "helvetet bryter lös om följande fråga ställs: Ska ickeexperter ha något att säga till om vad gäller naturvetenskaplig metod och kunskapssteori? Efter sekler av vetenskaplig rasism, vetenskaplig sexism och vetenskapens heravälde över naturen borde man tycka att det vore högst lämpligt att ställa den frågan."

Redaktörerna anser sig ha rätt att sitta till doms över naturveten-

Postmodernismens avklädare. Fysikprofessor Alan D Sokals pastisch på postmodern jargong var så övertygande att den trycktes i tidskriften *Social Text* – trots att den enligt författaren själv var "en artikel frikostigt kryddad med väljudande nonsens, som strök redaktörernas ideologiska fördomar medhårs".

skaplig teori och metod. Sokal menar att lekmän kan ha synpunkter på vad det forskas i, men inte på vetenskapen som sådan. Så länge vetenskapen söker sanningen är den självrensande, politiseras den blir den korrupt. "Har man läst Foucault och kommit fram till att sanningen helt enkelt är en fråga om makt, då är det kört".

Långt motangrepp

Den vittberömda Stanley Fish, professor vid Duke University och Social Texts utgivare, fick i maj bortåt spaltmetern för ett motangrepp i *New York Times*. Fish har ett bättre öra för opinionen utanför universiteten och lade upp ett elegant försvar utifrån exemplet brännboll:

Finns bollar och slag i världen? Ja.

Finns bollar och slag i naturen (om med naturen avses den fysiska verkligheten oberoende av mänskliga aktörer)? Nej.

Är bollar och slag socialt konstruerade? Ja.

Är bollar och slag verkliga? Ja. Alltså, summerar Fish, kan bollar och slag både vara verkliga och socialt konstruerade. Den som hävdar att naturlagar är sociala konstruktioner förnekar därför inte verkligheten. Alan Sokal är ute i o gjort väder.

Ser du, käre läsare, kullerbyttan i resonemanget?

För att inte stora upptäckargläden återfinns svaret (ett svar) i noten nedan.

En opålitlig bedragare

Efter denna vederläggning går Stanley Fish på person. Vetenskapen är en kollektiv verksamhet, baserad på tillit. Och han frågar sig med ett citat från en aktad kollega: Hur skulle samordnat handlande vara möjligt om människor inte kan lita på varandra? Sokal hade förpackat sitt bedrägeri så noga, att blott den som läste hans text med djup och frätande misstro skulle upptäcka det. Till och med fysiker hade ju funnit resonemanget rimligt (inga namn nämndes). Nu var det risk för att misstron skulle sprida sig inom vetenskapsamfundet. Det, avslutar Fish, är Sokals bidrag till vetenskapen.

Sokal försökte få in ett genmäle men avstod när *New York Times* högst tillät honom 18 spaltcentimeter. På ett möte på Columbia University lär studenter från Cultural Studies ha buat ut Sokal, när han försökte förklara sig. I stället exploderade debatten på internet, det fria ordets bundsförvant (så länge det var).

Affären föranledde ett par understreckare i Svenska Dagbladet, 18-19 januari. Men fler frågor måste ställas.

Hur kommer det sig att postmodernismen underblåses av etablissemangen, universitetsstyrelser och statliga fonder, *New York Times* och Dagens Nyheter?

Hur kommer det sig att postmodernismen underblåses av etablissemangen, universitetsstyrelser och statliga fonder, New York Times och Dagens Nyheter?

Följer Social Texts engagerade plädering för lekmannainflytande över forskningen en politisering, öppnar den för statskontrollerad forskning?

Eller är den postmoderna subjektivismen ett det postindustriella förfallets *Anything goes?* Demokratins upplösning i tungomålstalande och korporativa kupéer? Men någon måste rimligtvis tjäna på den.

Dessa frågor vädras av inbjudna deltagare i ett seminarium under mars månad. Du är som läsare välkommen med kommentarer.

KNUT CARLQVIST

Not: Fish skiljer godtyckligt "bollarna och slag" från "naturen". Men en kråka kan se människor spela brännboll även om den inte har ord för att beskriva vad den ser och förmodligen inte bryr sig. Brännboll är alltså ett socialt konstruerat spel samtidigt som det fysiskt existerar i "naturen". En hjälpligt begävd marsian skulle till och med kunna lista ut reglerna.

Alan D Sokals artikel, och många debattinlägg kring den, finns på hans hemsida, <http://www.physics.nyu.edu/faculty/sokal/index.html>

Många av de storsäljande brittiska deckarförfattarna är mycket intresserade av det psykiskt avvikande, av människor som knäckts i tidig barndom och ändå tycks leva ett på ytan normalt och välanpassat liv. Se exempelvis på Ruth Rendell och P D James.

Deckare

Minette Walters
Mörkt rum
Öv: Elisabeth Helms,
Manni Kössler
Bonniers, 1997

Också Minette Walters – ofta kallad nittitalets deckardrottning – hör till den gruppen. I hennes nya roman *Mörkt rum* räknar jag till åtminstone sex grundligt stödda relationer mellan vuxna barn och föräldrar; konflikter som mer eller mindre sminkats till normalitet. För att understryka temat och

dessutom ge en fingervisning om läsarutgåvan välts ett motto ur Brian Masters' *Killing for Company*:

Begreppet "Det falska jaget" myntades av R D Laing med utgångspunkt i vissa av Jean Paul Sartres teorier. Det falska jaget var en jagbild som skapats på konstlat sätt i syfte att uppfylla förväntningar medan det sanna jaget fortfarande hölls dolt och skyddat.

Det är riktigt och det bör tilläggas att Laing där efter konstaterar att ett klivet jag av det slaget småningom landar i schizofreni.

Handlingen utspelas hur som helst i engelskt nittital. Miljön är dels tåmligen nyrik överklass, dels streberaktig medelklass. Den skickliga fotografen Jane Kingsley hittas allvarligt skadad och med hög promillehalt i en kraschad bil. Yttre fakta talar för ett självmordsförsök. Drabbad av minnesförlust avvisar hon energiskt självmordsteorin. Hon är en självständig, driftig ung dam som håller sin stenrike och viljestärke på en nyttig distans till skillnad från blodigarna till bröder.

Förvirringen tilltar när hennes tilltänkte make, börsmäklaren Leo Wallader, och bästa väninnan Meg

Harris hittas ihjälklubbade i närheten av platsen för bilolyckan. Meg var svag för karlar, gärna andra kvinnors. Leo klagade alltid över sin ekonomi, men var i hemlighet förmögen. Skickligt och på ett svalt, kliniskt språk presenterar Walters den ena pusselbiten efter den andra. Polisen besöker offrens föräldrahem, inpyrda av högrådan rättfärdighet och välodlad sorg.

Och nånans *out there* går en mördare fri. Självmålet är bevakning på sjukhuset där Janet vårdas bristfälligt. Kommer hon att återfå medvetandet? Jovisst, det är spännande.

Den välpolerade och fotogenis-

ka Minette Walters, som aldrig kan beslösas med en politiskt radikal åsikt eller rolig fräckhet, tycks aldrig förundra sig över de skeltvillda garderoberna i de över- och medelklassmiljöer hon skildrar.

Skickligt och på ett svalt, kliniskt språk presenterar Walters den ena pusselbiten efter den andra.

Hon rör sig hemtamt i viktorianismens hemland. Man får lätt intrycket att ju djupare rötterna sitter i inpyrd viktorianism, desto större är intresset för det avvikande och sjukligt våldsamma. När Walters skriver lossar hon på det moraliska snörlivet.

NILS GRANBERG

Viktoriaiska mörka rum

Minette Walters är på väg att sno manteln som deckardrottning av P D James. Nils Granberg anmäler.